

Οι παράγοντες επιρροής του κηρύγματος στη μεσαιωνική Γερμανία και ο Λούθηρος (Δήμητρα Κούκουρα, Καθηγήτρια Ομιλητικής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=161020>]

Γ. Το κήρυγμα του Λουθήρου

1. Το ομιλητικό περιβάλλον

Στις παραμονές της Μεταρρύθμισης, τέλη του 15ου αι., το κήρυγμα στη Γερμανία παρουσίαζε την εξής εικόνα[26]:

α) Περιφερόμενοι ιεροκήρυκες συγκέντρωναν πλήθη σε ανοικτούς χώρους, για να τους παρακινήσουν εναντίον των Τούρκων που είχαν κυριεύσει τη χριστιανική Ανατολή και ήταν εχθροί του Κυρίου και της Εκκλησίας Του, με αντάλλαγμα τη γενική άφεση των αμαρτιών. Τα περιώνυμα τάγματα των ιεροκηρύκων (Δομινικανοί, Φραγκισκανοί και Αυγουστινιανοί) είχαν αναλάβει τη συστηματική εκπαίδευση αυτών των κηρύκων.

β) Ο sermo modernus ικανοποιούσε τις ανάγκες του σχολαστικισμού εις βάρος του βιβλικού κειμένου, ενώ η κειμενοκεντρική homilia antiqua είχε εκπέσει ως απλοϊκή. Τα θέματα των κηρυγμάτων στην εποχή του Λούθηρου προέρχονταν από τον βίο ενός αγίου, από κάποιο δογματικό ζήτημα, τη λειτουργική πρακτική, ηθικές αντιλήψεις ή ευσεβείς πρακτικές.

γ) Η επίδραση του μυστικισμού στο κήρυγμα. Στον αντίποδα του σχολαστικισμού με τη λογική επιχειρηματολογία και το προσεγμένο ύφος, οι μυστικοί (Meister Eckhart, Johannes Tauler, Henricus Suso) τόνιζαν στα κηρύγματά τους το συναίσθημα, με πολλές επαναλήψεις, χωρίς εσωτερική δομή. Το πάθος του Ιησού προκαλεί συγκίνηση και οδηγεί τον πιστό σε εκστατική μέθεξη με τον Πάσχοντα Κύριο. Το κίνημα προκάλεσε αρκετές αντιδράσεις στη θεσμική εκκλησία[27] αλλά με τα κηρύγματα των μυστικών δόθηκε η δυνατότητα να ασκηθεί κριτική από τον άμβωνα όχι στη διδασκαλία αλλά στην πρακτική της[28].

Γενικότερα το περιεχόμενο των κηρυγμάτων που άκουγε ο Λούθηρος στα νεανικά του χρόνια έβριθε από βλοσυρές περιγραφές του σκοτεινού βασιλείου των δαιμόνων, όπου οι ψυχές βασανίζονται δέσμιες της αμαρτίας. Οι αναφορές στη Γραφή ήταν αποκομμένες από τη συνάφεια του κειμένου και χρησιμοποιούνταν καταχρηστικώς για να εξυπηρετήσουν την ηθική διδασκαλία των κηρύκων. Η Γραφή στη λατρεία είχε περιοριστεί μόνον στα αναγνώσματα και στους ύμνους, εφόσον το κήρυγμα είχε ουσιαστικά ατονήσει. Ο Λούθηρος δεν χρειαζόταν να διδάξει στον λαό του Θεού ότι η Βίβλος είναι η αλήθεια, αλλά ποια είναι αυτή η αλήθεια. Την ίδια εποχή επικρατούσε η αλληγορική μέθοδος της Αλεξανδρινής Σχολής με την τετραπλή ερμηνευτική προσέγγιση: φιλολογική, αλληγορική, ηθική, αναγωγική[29], ενώ ο ίδιος χωρίς να την αγνοεί, προχώρησε στη φιλολογική ερμηνεία του βιβλικού κειμένου.

Η ομιλητική ατμόσφαιρα την εποχή του ήταν όντως εξαχρειωμένη. Ο εφημεριακός κλήρος ήταν απαίδευτος, ενώ οι ordines mendicantes είχαν αναδειχτεί συνήγοροι των ατασθαλιών του πάπα και κήρυκες της αξιομισθίας δια της καταβολής χρημάτων, με αποτέλεσμα να γίνουν μισητοί[30]. Στον αντίποδα θεσπίστηκε στις μεγάλες εκκλησίες το διακόνημα των ιεροκηρύκων (Praedikaturen), οι οποίοι είχαν μειωμένα λειτουργικά καθήκοντα και υψηλή θεολογική κατάρτιση[31]. Τα μέλη τους, με τη χρηματική ενίσχυση λαϊκών, περιόδευσαν σε διάφορες περιοχές, για να ενισχύσουν το ηθικό των πιστών και να εμπεδώσουν τη Μεταρρύθμιση. Βεβαίως οι συγκρούσεις μεταξύ κληρικών, επαιτών και μισθωμένων κηρύκων ήταν έντονες, αλλά η δύναμη των χορηγών ήταν αποφασιστική.

2. Ο κήρυκας Λούθηρος (1483-1546)

Μέσα σε αυτό το σκηνικό πρόβαλε ο κήρυκας Λούθηρος, ο οποίος σπούδασε τα εγκύκλια γράμματα (trivium, quadrivium) στην πατρίδα του Mansfeld και στο Μαγδεμβούργο, Φιλοσοφία στο Erfurt και Θεολογία στη Βιττεμβέργη. Αναδείχτηκε διδάκτορας και των δύο και ως Doctor Ecclesiae έγινε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Βιττεμβέργης. Ο ίδιος όμως έβλεπε τον εαυτό του ως κήρυκα, παρ' όλον ότι η επιβίωσή του εξασφαλιζόταν από την ακαδημαϊκή του ιδιότητα[32]. Οι μελετητές του έργου του διακρίνουν τρία στάδια της ομιλητικής του δραστηριότητας[33]: τη μοναστική περίοδο (1512-1515), τη μυστική περίοδο (1515-1517) και μία μεταβατική (1518). Στα κηρύγματα της πρώτης περιόδου επισημαίνεται η χρήση της λογικής, της αυθεντίας και της αναλογίας. Στο δεύτερο στάδιο ο Λούθηρος αρχίζει την κριτική εναντίον των καταχρήσεων του πάπα. Στο τρίτο, μετά την ανακοίνωση των θέσεων στη Βιττεμβέργη (1517), η κριτική εντείνεται και συγχρόνως το περιεχόμενο των κηρυγμάτων του λαμβάνει έντονο κατηχητικό χαρακτήρα. Μετά το 1519 τα κηρύγματά του εξηγούν το βιβλικό κείμενο ή έχουν καθαρά κατηχητικό στόχο.

(συνεχίζεται)

[26] John T. Pless, Martin Luther, Preacher of the Cross, Concordia Theological Quarterly, April-July 1987, pp. 83-85.

[27] Commonly a mystical movement within a religion is viewed with skepticism from the doctrinal tradition; this was especially true with the medieval papacy and Christian mysticism. For although mysticism produced wonderful role models of Christian believers to laypeople, many of its aspects, i.e. the mystical interpretation of scripture, mystic visions, and challenge to gender roles, were "often on the periphery of acceptable practice and directly challenged Roman Catholic traditions. Hayley E. Pangle, Christian Mysticism as a Threat to Papal Traditions, Grand Valley Journal of History, Vol. I, Issue 1,

pp. 1-8.

[28] Ο Johannes Geiler, κήρυκας στον άμβωνα του Στρασβούργου επί 30 χρόνια στα τέλη του 15ου και τις αρχές του 16ου αι. για τα σατιρικά του κηρύγματα, με αφορμή συζητήσιμες εκκλησιαστικές πρακτικές. Βλέπε περισσότερα E.J. Dempsey Douglass, *Justification in Late Medieval Preaching: A Study of John Geiler of Keisersberg*, second edition, Brill 1989.

[29] Pless, Martin Luther, p. 85.

[30] Patrick Ferry, Martin Luther on Preaching, *Concordia Theological Quartely*, Vol. 54, Number 4, October 1990, pp. 268-269.

[31] Carl Halter, Carl Schalk, *A Handbook of Church Music*, Concordia Publishing House 1978, p. 39sq.

[32] *The Cambridge Companion to Martin Luther*, Edited by Donald K. McKim, Cambridge University Press 2003, p. 136sqq.

[33] Pless, Martin Luther, *Preacher* p. 86sqq.